

Simon Vinkenoog (*1928), verdiept in Oosterse mystiek, Foto collectie Letterkundig Museum, Den Haag.

[B] DE GESCHIEDENIS IN VERSVORM. VINKENOOG VERZAMELD

Lange tijd ontsnapte dichter Simon Vinkenoog aan de aandacht van de Nederlandse literatuurgeschiedschrijvers. Natuurlijk, men vermeldde hem trouw als samensteller van *Atonaal* (1951), de eerste bundel waarmee de Vijftigers zich aan het grote publiek presenteerden, en als de initiatiefnemer van *Poëzie in Carré* in 1966. Maar in vergelijking met uitgebreid beschreven en bestudeerde collega-Vijftigers als Lucebert of Kouwenaar, is er in de meeste literatuurgeschiedenissen toch opvallend weinig te vinden over de enorm actieve en productieve Vinkenoog. Dat het leeuwendeel van zijn bundels allang niet meer afzonderlijk te krijgen is en veel gedichten alleen maar in tijdschriften zijn gepubliceerd, maakte Vinkenoogs rol in het literaire leven tot voor kort alleen nog maar lastiger te traceren.

Dat Vinkenoog over het hoofd gezien werd, blijkt ten onrechte te zijn geweest. Dat wordt wel duidelijk bij het lezen van de onlangs verschenen

verzamelbundel *Vinkenoog Verzameld*, een bundeling van alle gedichten die Vinkenoog in de periode 1948-2008 publiceerde. Afzonderlijke bundels, gelegenheidsgedichten, verspreide gedichten — alles is in één dikke band beschikbaar voor de contemporaine lezers. Joep Bremmers voorzag alle teksten van annotaties en nam een gedetailleerde levensbeschrijving achter in de bundel op. Het resultaat is een indrukwekkend, vuistdik boek van zo'n 1.200 pagina's. Eindelijk is het mogelijk geworden om Vinkenoogs hele dichterlijke oeuvre te overzien en op waarde te schatten.

Het eerste wat opvalt bij het doorbladeren van het kloeke boek, is dat Vinkenoogs poëzie vormtechnisch door de decennia heen eigenlijk weinig veranderd is. Hij is de grootmeester van de glasheldere, maar bezwerende opsomming, van de hypnotiserende herhaling. Dat Vinkenoog wordt gezien als de *godfather* van de podiumpoëzie (hij is al jaren de gerespecteerde juryvoorzitter van de Amsterdamse Poëzieslag), is dan ook niet vreemd. Zijn gedichten zijn uitermate geschikt voor voordracht, waarbij er geëxperimenteerd kan worden met intonatie, volumebeheersing en tempo, juist omdat steeds dezelfde woorden worden herhaald. Een goed voorbeeld is dit *Gedicht voor bloemenkinderen* uit *Wonder boven wonder* (p. 412):

We gaan vliegen leren
We gaan leren de ruimte beheersen
We gaan leren de tijd overwinnen
We gaan leren samenleven
met de dommekrachten en de zwaartekrachten

Vinkenoog draaft ook wel eens door met deze truc: in *Wachten* (p. 1.020) presteert hij het zelfs om vijfendertig keer achter elkaar een versregel met "Wachten op" te beginnen. Het zijn bepaald geen hermetische regels, zoals lezers van Kouwenaar of Lucebert dat gewend zijn, maar daar is het Vinkenoog ook nooit om te doen geweest: hij heeft altijd gezocht naar een poëzie die "berust op contact tussen mens en mens" (p. 322). Toegankelijkheid heeft bij hem onveranderlijk voorop gestaan.

Tegenover die vormtechnische continuïteit staat een opmerkelijke inhoudelijke ontwikkeling: met het verstrijken van de jaren lijkt Vinkenoog, paradoxaal genoeg, steeds jeugdiger te zijn geworden. Stonden

zijn bundels in de jaren vijftig nog bol van de wanhoop, het cynisme en de enigszins ouwelijk aandoende obsessie met dood en verderf, zo ongeveer vanaf het midden van de jaren zestig wordt Vinkenoog steeds optimistischer en idealistischer. De sombere toon verdwijnt: “ik heb mijn driften, explosies en ervaringen in de hand,” schrijft de dichter in *Gesproken woord* (p. 1.964). In de latere bundels komen vooral zijn fascinatie voor het boeddhisme, de geestverruimende middelen, de liefde en de erotiek tot uitdrukking. Hij lijkt daardoor soms wel een evangelische toon aan te slaan: “Ik ben de waarheid en het licht, / een dichter bij het leven / en open tegelijk” (p. 310).

Die ontwikkeling van donker naar licht laat zich goed illustreren aan de hand van Vinkenoogs gedichten over Amsterdam (dat hij veelal als Am*dam of Adam spelt). In zijn debuut *Wondkoorts* (1950) vinden we bijvoorbeeld deze verzen (p. 26):

amsterdam: doorlopende voorstelling
achthonderdduizend publieke zondaren
doordeweekse derdeklassegezichten
de moederslaap even tevoren
met ongewassen handen
uit de ogen gewreven —

Hoe anders is de teneur van de openingsregels van *Am*dam, een aubade* uit *Bestaan en begaan* (1979), bijna dertig jaar later: “De mystiek van de stad, / iedere voorbijganger ergens ooit liefgehad / als universeel medicijn, geneesmiddel mens”! Wanneer hij nog later, in zijn functie als Dichter des Vaderlands ad interim, *Een nieuw gedicht voor Amsterdam* schrijft, overheerst zelfs de euforie:

Je ster gaat weer stralen, Am*dam
de magie gaat weer werken, Am*dam
het voorjaar komt nader, Am*dam
je wordt weer verliefd, Am*dam
[...]

ik hou van je, Am*dam
en dat zal ik blijven doen, Am*dam
van je houden, Am*dam

Maar meer nog dan een langverwacht monument voor een intrigerende dichter die even wijs als

naïef lijkt te zijn, is *Vinkenoog Verzameld* een fantastische cultuurgeschiedenis in versvorm. Met zijn geëngageerde opstelling en zijn voorkeur voor het schrijven van gedichten naar aanleiding van een concrete, actuele gebeurtenis (niet voor niets was hij zoals gezegd interim-Dichter des Vaderlands), heeft Vinkenoog een oeuvre bij elkaar geschreven dat een rijk beeld biedt van een halve eeuw aan politieke kwesties, culturele verschijnselen en maatschappelijke tendensen. Vinkenoog schrijft over Vietnam, over Nelson Mandela, over de Golfoorlog en deinst niet terug voor een gedicht met als titel *10 dingen die ik zou doen als ik aan de macht was* (p. 757). Hij breekt keer op keer een lans voor experimentele schilderkunst, *free jazz*, *beat poetry* en podiumpoëzie, vaak in gedichten gericht aan bewonderde dichters en kunstenaars: Karel Appel, Armando, Jules Deelder, Johnny van Doorn, C.B. Vaandrager, enzovoorts. Hij verdiept zich in *new wave*, alternatieve religies, experimenten met drugs. “Simon Vinkenoog, Deskundoloog,” (p. 1.022) zo noemt hij zichzelf uiteindelijk — en dat lijkt na dat alles dan ook zeker terecht. Die veelzijdigheid maakt *Vinkenoog Verzameld* een plezier om in te lezen. Het boek biedt een intrigerend *insider's perspective* op een halve eeuw cultuur en tegencultuur. Het zou mooi zijn als er naast deze fraaie uitgave nu ook een biografie zou verschijnen van Vinkenoog, want de levensschets achter de verzamelbundel maakt duidelijk dat deze deskundoloog niet alleen dichter is, maar allround levenskunstenaar.

GASTON FRANSEN

SIMON VINKENOOG, *Vinkenoog Verzameld*.
Gedichten 1948-2008, Nijgh & Van Ditmar, Amsterdam,
1.288 p. Bezorgd door JOEP BREMMERS.